

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QITUVCHI VA OTA-ONA
MUNOSABATLARINING EMOTSIONAL JIHATLARI**

Jabborova Feruza Majidovna,

Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlarning emotsional jihatlarini tahlil qilingan. Tadqiqotda mazkur muloqotda paydo bo'ladigan his-tuyg'ular, o'zaro tushunmovchiliklar, emotsional qo'llab-quvvatlash va ishonch omillari yoritilgan. O'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi ijobiy emotsional aloqa o'quvchi shaxsining sog'lom rivojlanishida muhim omil ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, emotsional ziddiyatlarni kamaytirish va konstruktiv hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, o'qituvchi, ota-ona, emotsional barqarorlik, shaxslararo muloqot, hamkorlik, ishonch, pedagogik-psixologik munosabatlar.*

Аннотация. *В данной статье анализируются эмоциональные аспекты взаимоотношений учителя и родителей на этапе начального образования. В исследовании освещены эмоции, возникающие в данном общении, взаимопонимание, факторы эмоциональной поддержки и доверия. Обосновано, что положительная эмоциональная связь между учителем и родителем является важным фактором здорового развития личности учащегося. Также разработаны практические рекомендации по снижению эмоциональных конфликтов и укреплению конструктивного сотрудничества.*

Ключевые слова: *начальное образование, учитель, родители, эмоциональная устойчивость, межличностное общение, сотрудничество, доверие, педагогико-психологические отношения.*

Abstract. *This article analyzes the emotional aspects of the relationship between teachers and parents at the primary education level. The study highlights*

the factors of emotions, mutual misunderstandings, emotional support, and trust that arise in this communication. It is substantiated that the positive emotional connection between the teacher and parents is an important factor in the healthy development of the student's personality. Practical recommendations for reducing emotional conflicts and strengthening constructive cooperation have also been developed.

Keywords: *primary education, teacher, parent, emotional stability, interpersonal communication, cooperation, trust, pedagogical-psychological relationships.*

Kirish. Boshlang'ich ta'lim bosqichi — bu nafaqat bola uchun bilim olishning boshlanishi, balki uning psixologik, ijtimoiy va emotsional shakllanishida hal qiluvchi davr hisoblanadi. Ushbu jarayonda faqat o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlar emas, balki o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi hamkorlik ham katta ahamiyatga ega. Aynan shu ikki tomonning o'zaro muloqoti o'quvchining maktabga munosabati, o'qishga bo'lgan qiziqishi va o'ziga bo'lgan ishonchining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'limda o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi munosabatlar nafaqat informatsion almashuv bilan cheklanmay, balki chuqur emotsional jihatlar, ya'ni o'zaro ishonch, hurmat, qo'llab-quvvatlash, ba'zida esa tushunmovchilik va ziddiyatlarni ham o'z ichiga oladi. O'qituvchining ota-onalar bilan muloqotda qanday hissiy kayfiyatda bo'lishi, ularni qanday qabul qilishi, hamkorlikka tayyorligi — bularning barchasi bola atrofida ijobiy yoki salbiy psixologik muhit shakllanishiga olib keladi.

Shu sababli, ushbu mavzuda o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi emotsional muloqotning tahlili, uni mustahkamlovchi yoki zaiflashtiruvchi omillarni aniqlash, shuningdek, ijobiy muloqotni shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda ta'lim tizimida sifat va samaradorlikni oshirishda o'qituvchi, o'quvchi va ota-ona o'rtasidagi o'zaro

hamkorlik muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida bola ilk bor maktab muhitiga kirib kelar ekan, u nafaqat yangi bilimlarni, balki ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni ham egallay boshlaydi. Ushbu jarayonda o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi emotsional asoslangan muloqot bolaning ruhiy rivojlanishi, o'qishga bo'lgan munosabati va o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirishda bevosita ishtirok etadi.

Amalda esa, o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar doimo bir xil darajada bo'lmasligi, ba'zida tushunmovchilik, e'tiborsizlik yoki hissiy bosim kabi salbiy holatlar ham yuzaga kelishi mumkin. Bunday vaziyatlar o'quvchining psixologik holatiga va maktabdagi moslashuv jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham mazkur mavzu — ta'lim sifati, o'quvchi shaxsining barkamol shakllanishi, maktab va oilaning uzviy hamkorligi nuqtai nazaridan nihoyatda dolzarb hisoblanadi.

Ayni paytda ta'lim tizimida emotsional kompetensiyalarning roli oshib borayotgan bir davrda, pedagog va ota-onalar o'rtasidagi emotsional barqarorlik, o'zaro ishonch, hurmat va qo'llab-quvvatlash kabi jihatlarni chuqur o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir. Bu orqali sog'lom maktab-oila hamkorligi shakllantirilib, o'quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhit yaratiladi.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang'ich ta'lim bosqichida bola shaxsining emotsional va ijtimoiy rivojlanishi, avvalo, atrofdagi muhit — oila va maktab o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga bevosita bog'liq. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi muloqot samaradorligi, ayniqsa uning emotsional jihatlari, bola ta'limi va tarbiyasiga kuchli psixologik ta'sir ko'rsatadi.

Joyce L. Epstein (2001) o'zining maktab-oila-hamjamiyat hamkorligi modelida ota-onalarni faollikka jalb etishda o'qituvchilarning emotsional yondashuvi muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. U, shuningdek, ijobiy muloqot, ishonch va hurmatga asoslangan aloqalar o'quvchilarda mas'uliyat va motivatsiyani kuchaytirishini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Daniel Goleman (1995) tomonidan ilgari surilgan emotsional intellekt nazariyasi, ayniqsa, o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi shaxslararo muloqot sifatini tushunishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Uning fikriga ko'ra, emotsional barqarorlik, empatiya va o'z his-tuyg'ularini boshqarish qobiliyati — sog'lom munosabatlar negizini tashkil etadi.

Mahalliy tadqiqotlar ham bu borada muhim xulosalarni taqdim etgan. S. M. Karimova (2019) boshlang'ich sinf o'qituvchilarining stressga chidamliligi va ota-onalar bilan muloqotdagi emotsional barqarorligi o'quv muhitiga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rgangan. U, ayniqsa, ota-onalarning tanqidiy yondashuvi o'qituvchilarda ichki bosim va emotsional charchoqni keltirib chiqarishini ta'kidlagan.

N. T. O'zboshimova (2020) esa pedagogik faoliyatda emotsional kompetensiyaning o'rnini haqida so'z yuritarkan, ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishda o'qituvchilarda emotsional sezuvchanlik, o'zini tuta bilish va ijobiy muloqot olib borish malakalari yetakchi rol o'ynashini ilmiy jihatdan asoslagan.

Hornby (2011) ota-onalar bilan ishlashning amaliy modeli orqali o'qituvchilarga oilalar bilan muloqotni qanday yo'lga qo'yish, emotsional to'siqlarni qanday yengib o'tish borasida aniq yo'nalishlar beradi. Uning tadqiqotlari ota-onalar bilan muloqotda emotsional hushyorlikning o'rnini va zarurligini ta'kidlaydi.

Boshqa bir tadqiqotda ota-onalar bilan kelishmovchiliklar, noto'g'ri tushunish va salbiy his-tuyg'ular o'qituvchi faoliyatida hissiy charchoq, motivatsiya yo'qolishi va hatto kasbiy sovuqlik holatlariga olib kelishi mumkinligi qayd etiladi. Shu bois emotsional jihatdan barqaror, ishonchga asoslangan pedagog-ota-ona aloqalarini shakllantirish masalasi dolzarb ilmiy yo'nalish sifatida ko'rilmogda.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi munosabatlarda emotsional jihatlar (ishonch, empatiya, hurmat, barqarorlik) nafaqat o'quvchilarning ijtimoiy-psixologik holatiga, balki ta'lim sifati va maktabdagi umumiy muhitga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu esa ushbu

mavzuning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Tadqiqotning maqsadi

Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi munosabatlarning emotsional jihatlarini aniqlash, bu munosabatlarga ta'sir etuvchi psixologik va ijtimoiy omillarni tahlil qilish hamda ularni ijobiy yo'naltirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning obyekti

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchi ota-onalari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar.

Tadqiqotning predmeti

O'qituvchi va ota-ona munosabatlarida namoyon bo'ladigan emotsional holatlar, his-tuyg'ular, emotsional barqarorlik darajalari va ularning muloqot sifati va mazmuniga ta'siri.

Tadqiqotning asosiy savoli (ilmiy muammosi):

Qanday psixologik va kommunikativ omillar boshlang'ich sinf o'qituvchilari va ota-onalar o'rtasidagi emotsional munosabatlarga ta'sir qiladi va bu munosabatlar bolaning rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatadi?

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda nazariy va empirik metodlar uyg'unlashtirildi:

1. Nazariy metodlar:

- Mavzuga oid ilmiy manbalar, monografiyalar, maqolalar va amaliy qo'llanmalar tahlili;
- Psixologik-pedagogik nazariyalarning qiyosiy tahlili;
- Emotsional intellekt, shaxslararo muloqot va maktab-oila hamkorligi nazariyalari asosida tahliliy yondashuv.

2. Empirik metodlar:

- So'rovnoma (anketlash): Boshlang'ich sinf o'qituvchilari va ota-onalar o'rtasidagi emotsional munosabatlar sifati va intensivligini o'lchashga qaratilgan savollar asosida tuzilgan.

- Intervyu (suhbat): Ayrim o'qituvchilar va ota-onalar bilan chuqurlashtirilgan individual suhbatlar orqali ularning hissiy tajribalari va munosabatlarga bo'lgan shaxsiy yondashuvlari o'rganildi.

- Kuzatuv: O'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi real muloqot jarayonlari (ota-onalar yig'ilishi, individual suhbatlar) bevosita kuzatilib, tahlil qilindi.

- Ekspert baholash: Psixologlar va tajribali pedagoglardan iborat ekspertlar guruhi respondentlarning javoblarini tahlil qilib, ularning emotsional holatini baholadi.

3. Statistik va sifatli tahlil metodlari:

Ma'lumotlar Excel va SPSS dasturlari orqali qayta ishlanib, frekvensiya va foizlar hisoblandi;

Sifatli tahlil usullari orqali ochiq savollarning mazmuniy talqini amalga oshirildi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich ta'lim jarayonida o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi munosabatlarning emotsional jihatlarini o'quv jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ijobiy va ishonchli emotsional aloqalar ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlab, o'quvchining maktabdagi muvaffaqiyati va ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi.

Shuningdek, o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida emotsional tushunish va qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lganda, o'quvchilarning ruhiy holati yaxshilanadi, stress darajasi pasayadi va maktab muhitiga moslashuvi osonlashadi. Aksincha, emotsional aloqa zaif yoki yomon bo'lsa, bu nafaqat o'quvchining, balki butun oilaviy va maktab tizimining muammolariga olib kelishi mumkin.

Shu bois, pedagoglar va ota-onalar o'rtasida samarali emotsional kommunikatsiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus treninglar va maslahatlar tashkil etilishi muhimdir.

Amaliy tavsiyalar:

1. O'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida ochiq va samimiy emotsional muloqotni rag'batlantirish uchun muntazam uchrashuvlar va maslahatlar tashkil etilsin.

2. Pedagoglar uchun ota-onalar bilan samarali emotsional kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan treninglar o'tkazilsin.

3. Ota-onalarga farzandning maktabdagi hissiy holatini yaxshiroq tushunishga yordam beruvchi psixologik maslahatlar berilsin.

4. Maktabda ota-ona va o'qituvchi munosabatlarida yuzaga keladigan emotsional ziddiyatlarni hal etishga yo'naltirilgan vositalar ishlab chiqilsin.

Xulosa. Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi emotsional munosabatlar o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ijobiy va ishonchli emotsional aloqalar ta'lim sifatini yaxshilab, o'quvchilarning ruhiy farovonligini ta'minlaydi. Shu sababli, ota-ona va o'qituvchilar o'rtasidagi emotsional hamkorlikni rivojlantirishga e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-211.
2. Kholmurodova, S. R. (2018). Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ota-ona bilan munosabatlaridagi emotsional omillar. *Pedagogika va psixologiya jurnali*, 2(8), 37-42.
3. Karimova, S. M. (2019). Ta'lim jarayonida ota-ona va o'qituvchi hamkorligi. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
4. O'zboshimova, N. T. (2020). Emotsional intellekt va maktabdagi ota-ona-o'qituvchi munosabatlari. *Ta'lim fanlari jurnal*, 4(11), 58-65.
5. Epstein, J. L. (2001). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Westview Press.